

การสร้างสรรคงานจิตรกรรมฝาผนัง “อัตลักษณ์ลายค่าน้ำแต้ม ทางธรรมเนียมประเพณีล้านนาสู่งานศิลปกรรมร่วมสมัย”

The Creating murals to the Laikam lanna identity of Lanna tradition in Contemporary Art

ธีระพงษ์ จาตุมา

อานาจ ขัดวิชัย, ปฏิวะ เสาร์คง, สุวิน มักได้

Teerapong jatuma

Amnat Khadvichai, Patiwet Saokong, Suwin makdai

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chiang Mai Campus

Corresponding Author, E-mail: Teerapong.ja@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ 1) เพื่อสร้างสรรค์จิตรกรรมฝาผนังให้ได้องค์ความรู้ใหม่ในการรักษาผลงานจิตรกรรมฝาผนังอัตลักษณ์ลายค่าน้ำแต้มล้านนาร่วมสมัยที่เป็นเอกลักษณ์ของล้านนาอย่างแท้จริง 2) เพื่อจัดกิจกรรมถ่ายทอดองค์ความรู้การสร้างสรรคงานจิตรกรรมแบบร่วมสมัยที่มีประโยชน์ในการพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นที่สำคัญของประเทศไทยแบบมีส่วนร่วมกับชุมชน เป็นการวิจัยเชิงพัฒนางานสร้างสรรค์ทางศิลปะ

ผลการวิจัยพบว่า 1) การสร้างสรรค์จิตรกรรมฝาผนังและองค์ความรู้การรักษาจิตรกรรมฝาผนังอัตลักษณ์ลายค่าน้ำแต้มล้านนา คือ (1) การสร้างสรรค์จิตรกรรมฝาผนังอัตลักษณ์ลายค่าน้ำแต้มล้านนาร่วมสมัยในศาสนสถานสำคัญของชุมชน 2 ด้าน คือ ผนังด้านข้างทิศเหนือ และผนังด้านข้างทิศใต้ ใช้รูปแบบการสร้างสรรคผลงานเป็นการรวบรวมร้อยเรียงเรื่องราวให้ต่อเนื่องเป็น 1 เดียว ในเรื่องธรรมเนียมประเพณีไทยล้านนา คัมภีร์พระเจ้าเลียบโลก และประเพณี 12 เดือน (2) องค์ความรู้ใหม่ในการรักษาผลงานจิตรกรรมฝาผนังอัตลักษณ์ลายค่าน้ำแต้มล้านนาร่วมสมัยที่เป็นเอกลักษณ์ของล้านนาอย่างแท้จริง โดยการนำเสนอลักษณะรูปแบบลายค่าน้ำแต้มร่วมสมัย 2) การถ่ายทอดองค์ความรู้ หรือถอดบทเรียน

จากการจัดกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับผู้เรียนที่ได้เรียนรู้โดยตรง และได้สร้างผลงานออกมาสู่สาธารณชน และพร้อมกับพัฒนาตนเองและผู้เรียนไปสู่การสร้างสรรค์ศิลปกรรมล้ำนาคใหม่

คำสำคัญ: การสร้างสรรค์งานจิตรกรรมฝาผนัง, ลายคำล้านนา, ศิลปกรรมร่วมสมัย

Abstract

This research article has three objectives: 1) to create murals to obtain new knowledge in preserving the works of contemporary murals with the identity of Lanna water-splashed word patterns that are truly unique to Lanna. 2) To organize activities to transfer knowledge of creating contemporary art that is useful in developing important local cultural learning centers in Thailand in a community-based way. It is a research that develops creative work in the arts.

The research results found that 1) the creation of murals and knowledge of preserving murals with the identity of Lanna water-splashed word patterns are: (1) The creation of contemporary murals with the identity of Lanna water-splashed word patterns in two important community religious buildings, namely the north wall and the south wall. The creative work format is to gather and arrange stories to be continuous as one in the context of Thai Lanna customs and traditions, the book of the Lord of the World, and the 12-month tradition. (2) New knowledge in preserving the works of contemporary murals with the identity of Lanna water-splashed word patterns that are truly unique to Lanna by presenting the characteristics of contemporary word patterns. 2) The transfer of knowledge or lessons learned from learning development activities to be appropriate for learners who have learned directly and have created works to the public and at the same time develop themselves and learners to create new Lanna arts.

Keywords: The Creating murals, Laikam Lanna, Contemporary art.

บทนำ

“ลายคำล้านนา” ศิลปะแห่งความศรัทธา ภูมิปัญญางานช่างของล้านนาแสดงถึงความศรัทธาที่บรรพชนสล่าล้านนาสร้างสรรค์ด้วยกระบวนการวิธีการปิดทองลวดลายประดับสถาปัตยกรรมอาคารทางศาสนา เพื่อความงามอันทรงคุณค่าและแก้ปัญหาในเชิงช่าง คือ การลดความแข็งกระด้างของโครงสร้างทางสถาปัตยกรรม เส้นตรง เส้นนอน และลักษณะของรูปทรงเลขาคณิตต่าง ๆ ให้เกิดความนุ่มนวลลื่นเมื่องด้วยแสงที่กระทบกับลวดลายคำประดับตกแต่ง อีกนัยหนึ่งเพื่อสร้างความศรัทธาปสาทะ ให้เกิดขึ้นเมื่อเข้ามาในพระวิหาร อุโบสถ ศาสนสถาน ซึ่งเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ แสงแห่งเทียนบูชาพลั้วไหวกระทบองค์พระพุทธรูปและลวดลายคำที่ประดับตกแต่งภายใน ควันธูปคลุ้งทั่วบริเวณเปรียบเสมือนดินแดนแห่งสภาวะทิพย์สร้างบรรยากาศให้รู้สึกถึงความศรัทธาเกิดความสุขสงบในจิตใจ เป็นความงดงามที่มาจากจิตใจอันบริสุทธิ์ ที่ปรากฏตามศาสนสถานของล้านนาทั่วไป และลายคำยังใช้ประดับตกแต่งเครื่องสักการะต่าง ๆ ของล้านนา เช่น สัตตภัณฑ์ หีดธัมม์ หรือตู้พระไตรปิฎก และประทับธรรมคัมภีร์ที่ใช้ประทับด้านบนและด้านล่างของใบลานจดจารวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา เป็นต้น การปิดทองคำเปลวบนลวดลายที่มีความสำคัญเพื่อต้องการสร้างจุดเด่นเน้นความสำคัญของลวดลายและแผ่นนัยยะสำคัญเพื่อแสดงออกถึงความอุดมสมบูรณ์เจริญรุ่งเรืองหรือแสดงสัญลักษณ์ของความศรัทธาในพุทธศาสนา ทองคำเปลวกับความศรัทธาในพระพุทธศาสนาเกิดคู่กันมาอย่างยาวนานใช้ในการประดับตกแต่งลวดลายด้วยการปิดทองอาคารสถาปัตยกรรมทางศาสนา เครื่องสักการะแห่งความศรัทธาและยังใช้ตกแต่งอาคารสถาปัตยกรรมของสถาบันกษัตริย์อีกด้วย ปรากฏในดินแดนประเทศลุ่มแม่น้ำโขงในหลายประเทศ คือ เมืองหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เมืองเชียงตุง ประเทศพม่า เมืองสิบสองปันนา สาธารณรัฐประชาชนจีน ประเทศกัมพูชา ประเทศเวียดนาม และในประเทศไทยเป็นต้น ดังหลักฐานปรากฏในวัดวาอารามและในวังหรือหอคำต่าง ๆ ในอดีตอาณาจักรล้านนา (ลิขิต มาแก้ว, 2558: 14)

งานศิลปะจึงแสดงออกถึงศรัทธาของความรู้สึกของจิตใจและสื่อแสดงเจตนาวัตถุประสงค์ แนวความคิด และเป็นการแทนค่าสื่อสารออกมาเป็นรูปแบบ เทคนิควิธีการที่มีสัญลักษณ์แนวทางที่เป็นรูปธรรม (รูปแท้- รูปเทียม) ก็เป็นสื่อสัญลักษณ์โดยรูปแบบ เทคนิควิธีการในกระบวนการของศิลปะในพื้นที่ล้านนา - อีสาน ที่มีหลักคิดสปีดจินตนาการแนวความคิดที่มีวิธีการพัฒนาแนวทางที่สืบสานจากอดีตสู่ปัจจุบัน จนเป็นวิถีองค์ความรู้ทางการสร้างสรรค์ที่สำคัญส่วนหนึ่งของขึ้นชมกับการค้นคว้าพัฒนาหลักความเชื่อความศรัทธา หลักคิด ความบันดาลใจ การค้นคว้า การพัฒนา การสร้างองค์ความรู้ของการสร้างสรรค์ศิลปกรรม (ลายคำน้ำแต้ม) จนเป็นองค์ความรู้ที่มีประโยชน์กับวงการการศึกษา

เรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรม อันมีคุณค่าทางสังคมและชาติสืบไป (ปรีชา เกาทอง, 2557: 5) การสร้างสรรค์งานจิตรกรรมลายค่าน้ำแต้มที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น ชุมชน ประเพณี ศิลปวัฒนธรรมทางศาสนา โดยสร้างสรรค์แบบรวบรวมเป็นเนื้อเรื่องเดียวกันให้สัมผัสถึงการมองแบบสุนทรีย์ภาพ ผ่านห่วงของความคิดและความรู้สึกรายในตัวตนของผู้ได้สัมผัส โดยใช้ลักษณะการผสมผสานแบบจิตรกรรมไทยร่วมสมัย เพื่อคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์และแสดงให้เห็นถึงการพัฒนาเทคนิคการนำเสนอในรูปแบบใหม่ให้เหมาะสมกับยุคสมัย รวมไปถึงการถ่ายทอดเรื่องราวต่าง ๆ ของท้องถิ่นในชุมชน เพื่อให้การสร้างสรรค์ผลงานวิจัยนี้ช่วยให้ผู้อยู่อาศัยในชุมชนได้ตระหนักถึงคุณค่าของชุมชน ท้องถิ่นที่อยู่อาศัย และเกิดพลังในทางด้านบวกในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นแล้วขยายไปถึงประเทศอย่างมีศักยภาพ รวมไปถึงการสร้างสรรค์งานจิตรกรรมทางพระพุทธศาสนาแบบล้านนามาผสมผสานเข้าด้วยกันแบบมีส่วนร่วมของชุมชน

นอกจากนั้นคณะผู้วิจัยจะจัดกิจกรรมการถ่ายทอดความรู้และเรื่องราวต่าง ๆ ในภาพจิตรกรรมลายค่าน้ำแต้มแก่เยาวชน ผู้สูงอายุ ประชาชนชาวบ้าน ชาวบ้าน นักศึกษา และนักเรียน รวมไปถึงสถาบันการศึกษาทางด้านศิลปะ เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ (นวัตกรรมทางการศึกษาแบบเชิงประจักษ์) ในการรักษาผลงานจิตรกรรมฝาผนังลายค่าน้ำแต้มที่เป็นเอกลักษณ์ของล้านนาอย่างแท้จริงที่ไม่อาจจะหาที่ไหนศึกษาได้เช่นนี้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1) เพื่อสร้างสรรค์จิตรกรรมฝาผนังให้ได้องค์ความรู้ใหม่ในการรักษาผลงานจิตรกรรมฝาผนังอัตลักษณ์ลายค่าน้ำแต้มล้านนาร่วมสมัยที่เป็นเอกลักษณ์ของล้านนาอย่างแท้จริง

2) เพื่อจัดกิจกรรมถ่ายทอดองค์ความรู้การสร้างสรรค์งานจิตรกรรมแบบร่วมสมัยที่มีประโยชน์ในการพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นที่สำคัญของประเทศไทยแบบมีส่วนร่วมกับชุมชน

ระเบียบวิธีวิจัย

โครงการวิจัยเรื่อง การสร้างสรรค์งานจิตรกรรมฝาผนัง “อัตลักษณ์ลายค่าน้ำแต้มทางธรรมเนียมประเพณีล้านนาสู่งานศิลปกรรมร่วมสมัย” เป็นการวิจัยเชิงสร้างสรรค์ซึ่งมีวิธีวิจัยดังนี้

1) รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงพัฒนางานสร้างสรรค์ทางศิลปะในแบบ จิตรกรรมฝาผนังพระวิหารเจ้าดารารัศมี ณ วัดพระพุทธบาทสี่รอย ตั้งอยู่ ตำบลสะलग อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ บริเวณผนังทั้ง 2 ด้าน รวมพื้นที่ทั้งสิ้น ประมาณ 70 ตร.ม.

2) พื้นที่การวิจัย ประชากร

พระวิหารเจ้าดารารัศมี ณ วัดพระพุทธบาทสี่รอย ตั้งอยู่ ตำบลสะलग อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ ประชากร ได้แก่ ประชาชนในพื้นที่ตำบลสะलग อำเภอเมือง อำเภอแมริม อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วย คณะสงฆ์ ผู้นำชุมชน ข้าราชการสำนักวัฒนธรรมอำเภอ สถาบันการศึกษา คณะกรรมการวัฒนธรรมหมู่บ้าน นักวิชาการและปราชญ์ชาวบ้าน กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มผู้มาปฏิบัติธรรม อุบาสก อุบาสิกา ทั้งชาวไทยและต่างชาติ นักท่องเที่ยว และประชาชนทั่วไป นิสิตนักศึกษาสาขาวิชาพุทธศิลปกรรม คณะพุทธศาสตร์ ชั้นปีที่ 1 ถึงชั้นปีที่ 4 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ จำนวน 100 รูป/คน และนักเรียน นิสิต และนักศึกษาทางสาขาศิลปกรรมในจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 200 คน

3) เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือการวิจัย ประกอบด้วย แบบสำรวจ และแบบสัมภาษณ์ โดยทดสอบความเที่ยงตรง (Validity) และความน่าเชื่อถือ (Reliability) ของเครื่องมือการวิจัย โดยผู้วิจัยได้นำเครื่องมือที่สร้างขึ้นโดยมีการพิจารณาหารือร่วมกันคณะที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ เพื่อขอคำแนะนำในการปรับปรุงแก้ไขให้เครื่องมือการวิจัยมีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยใช้การหาค่าสัมประสิทธิ์ความสอดคล้อง (Index of Item – Objective Congruence: IOC)

4) การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการลงพื้นที่สำรวจภาคสนามให้ได้ข้อมูลพื้นฐาน การเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยออกเป็น 5 ระยะ มีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ระยะที่ 1 การจัดประชุมทีมวิจัย เพื่อชี้แจงความรู้ความเข้าใจและจัดสร้างการจัดสร้างเครื่องมือประกอบการวิจัย และ การใช้เครื่องมืออุปกรณ์ประกอบการวิจัย ได้แก่ เครื่องบันทึกภาพและเสียง และความพร้อมของอุปกรณ์เครื่องมือการทำงานทางศิลปะ จิตรกรรมฝาผนัง

1) กลยุทธ์ที่ 1 การสร้างทีมงานวิจัย โดยมีแผนงานประสานงานความร่วมมือพบปะศิลปินที่มีชื่อเสียง เพื่อขอคำแนะนำและข้อเสนอแนะก่อนเริ่มโครงการ รวมไปถึงการเดินทางไปศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวชุมชนในแหล่งอื่น ๆ การเก็บข้อมูลจากการศึกษาจากเอกสารโบราณ จารึก และผลงานวิชาการที่เกี่ยวข้องกับงานลายคำทั้งเอกสารภาษาไทยและภาษาอังกฤษ การสัมภาษณ์ และการลงภาคสนาม การทำจดหมายและประสานงานติดต่อเพื่อขอศึกษาวิจัยและสัมภาษณ์

2) กลยุทธ์ที่ 2 การพัฒนานักวิจัยรุ่นใหม่ของโครงการ ใน 2 ด้าน คือ ความรู้ฝีมือและประสบการณ์ด้านศิลปะ และองค์ความรู้เกี่ยวกับงานวิจัย โดยการนำผู้วิจัยและคณะศิลปินเดินทางทัศนศึกษาสถานที่มีความโดดเด่นในเรื่องลายคำน้ำแต้มทางประเพณีล้านนา เช่น วิหารลายคำ วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร จังหวัดเชียงใหม่ วิหารลายคำ วิหารพระพุทธ วัดพระธาตุลำปางหลวง จังหวัดลำปาง เป็นต้น

3) กลยุทธ์ที่ 3 การปฏิบัติงานวิจัย โดยมีแผนงานในการทำงาน 2 งานหลัก คือ

แผนงานที่ 1 การจัดกิจกรรมแกะลายคำน้ำแต้มในการเรียนรู้ด้านศิลปศึกษาแก่เยาวชน ชาวบ้าน และประชาชนชุมชนวัดพระพุทธบาทสี่รอย ตำบลสะลวง อำเภอมะริม จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีเครื่องมืออุปกรณ์ในการแกะลายคำน้ำแต้ม เพื่อนำมาสร้างสรรค์ผลงานแบบมีส่วนร่วม

แผนงานที่ 2 แหล่งการเรียนรู้ด้านศิลปศึกษาแก่เยาวชน ชาวบ้าน และประชาชนชุมชนวัดพระพุทธบาทสี่รอย ตำบลสะลวง อำเภอมะริม จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งจะเป็นภาพพุทธจิตรกรรมแบบตำนานเล่าขานมาสู่ศิลปกรรมยุคใหม่ที่มีผู้เดินทางมาเที่ยวชมก่อให้เกิดรายได้แก่ชาวบ้านในชุมชนทั้งในด้านการท่องเที่ยว

ระยะที่ 2 การลงสำรวจข้อมูลภาคสนาม (Field Study) โดยการคัดเลือกชุมชนเป้าหมายแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อรวบรวมข้อมูลในเชิงกายภาพของพื้นที่ โดยการทำจดหมายและประสานงานติดต่อเพื่อขออนุญาตทำวิจัยกับกลุ่มประชากรเป้าหมาย โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) และการสนทนากลุ่ม (focus group) มีแผนการปฏิบัติงานดังนี้

1) ผู้วิจัยและคณะศิลปินขออนุญาตประสานงานติดต่อเพื่อขอศึกษาวิจัยและสัมภาษณ์ ดังนี้ วัดพระพุทธบาทสี่รอย ตำบลสะลวง อำเภอมะริม จังหวัดเชียงใหม่

2) การเดินทางสำรวจเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มประชากร ได้แก่ การเดินทางสำรวจเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มประชากร ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี

และศิลปวัตถุโบราณ ผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนา ผู้เชี่ยวชาญด้านปรัชญาและศาสนา จากสถาบันการศึกษาและหน่วยงานภาครัฐด้านวัฒนธรรม จำนวน 10 ท่าน

3) การประชาสัมพันธ์กิจกรรมสร้างสรรค์การเรียนรู้ด้านศิลปศึกษาและการแกะลายค่าน้ำเติ้มไปยังสถานศึกษาต่างๆ และการนำเสนอการจัดการเรียนรู้ (KM) เรื่องลายค่าน้ำเติ้ม (ลายรดน้ำ) ถิ่นนาร่วมสมัย

ระยะที่ 3 การจัดพิมพ์เอกสารรายงานความก้าวหน้างานวิจัย เพื่อนำเสนอรายงานความก้าวหน้าแก่แหล่งทุนสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) เพื่อพัฒนาและปรับปรุงรายงานความก้าวหน้างานวิจัย

ระยะที่ 4 การจัดประชุมเสวนาทางวิชาการและกิจกรรม art workshop เกี่ยวกับการออกแบบประดับลายค่าน้ำเติ้มทางทัศนศิลป์ร่วมสมัย โดยมีตัวแทนจากผู้ส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายเข้าร่วมเวทีเสวนา

ระยะที่ 5 การจัดทำสื่อสิ่งพิมพ์ วีดีโอ ผลงานวิจัย วีดิทัศน์นำเสนอ และนวัตกรรมเพื่อเผยแพร่ความรู้สู่สาธารณชน และการจัดพิมพ์เอกสารรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

5) การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้ศึกษามีลำดับขั้นตอนในการวิเคราะห์ ดังนี้

(1) การเขียนพรรณนาเชิงคุณภาพ โดยมีการนำเสนอผลการศึกษาและการวิเคราะห์ตามประเด็นวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ 3 ประเด็น คือ

(1.1) ผลงานสร้างสรรค์จิตรกรรมฝาผนังอัตลักษณ์ลายค่าน้ำเติ้มทางธรรมเนียมประเพณีล้านนาในศาสนสถานสำคัญของชุมชนแบบฉบับล้านนาสู่งานศิลปกรรมร่วมสมัย

(1.2) องค์ความรู้ใหม่ในการรักษาผลงานจิตรกรรมฝาผนังลวดลายค่าน้ำเติ้มถิ่นนาร่วมสมัยที่เป็นเอกลักษณ์ของถิ่นนาร้อยอย่างแท้จริง

(1.3) ผลการสร้างกิจกรรมถ่ายทอดองค์ความรู้ที่มีประโยชน์ในการพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นที่สำคัญของประเทศไทยแบบมีส่วนร่วมกับชุมชน

(2) การวิเคราะห์ข้อมูลทางด้านผลงานสร้างสรรค์ศิลปะ

(2.2) วิเคราะห์ทัศนธาตุที่แสดงออกถึงอัตลักษณ์ถิ่นนาร้อย

(2.3) วิเคราะห์กระบวนการทดลองและสร้างสรรค์ผลงานภาพจิตรกรรมฝาผนังแบบศิลปกรรมร่วมสมัย

(2.3) รูปผลการวิเคราะห์เพื่อสร้างองค์ความรู้ บรรยาย แสดง นิทรรศการศิลปะและจัดทำเอกสารรายงานผลงานการวิจัย รวมถึงบทความวิชาการ สร้างสรรค์งานศิลปะสู่เวทีระดับชาติ (TCI ฐาน 1 หรือ ฐาน 2)

(3) วิธีในการดำเนินงานแบ่งเป็นขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

(3.1) ค้นหาทัศนธาตุต่างๆ ที่เด่นชัดในอัตลักษณ์ล้านนา

(3.2) กำหนดแนวความคิด นำไปสู่ร่างภาพ ทดลองเทคนิค วิธีการทาง ศิลปะ

(3.3) สร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรม (จิตรกรรมฝาผนังลายค่าน้ำแต้ม)

(3.3) รวบรวมผลงาน แนวคิด กระบวนการสร้างสรรค์ อย่างเป็นระบบ

(3.4) สรุปเป็นองค์ความรู้

(3.5) สรุปโครงการงานวิจัย

ผลการวิจัย

1) การสร้างสรรค์จิตรกรรมฝาผนังลายค่าน้ำแต้มโดยสร้างสรรค์แบบรวบรวม เป็นเนื้อเรื่องเดียวกันให้สัมผัสถึงการมองแบบสุนทรีภาพ ผ่านห้วงของความคิดและ ความรู้สึกภายในตัวตนของผู้ได้สัมผัส โดยใช้ลักษณะการผสมผสานแบบจิตรกรรมไทยร่วม สมัย เพื่อคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์และแสดงให้เห็นถึงการพัฒนาเทคนิคการนำเสนอในรูปแบบ ใหม่ให้เหมาะสมกับยุคสมัย รวมไปถึงการถ่ายทอดเรื่องราวต่าง ๆ ของท้องถิ่นในชุมชน หมู่บ้าน ทั้งในด้านวัฒนธรรมที่เป็นกายภาพ เช่น ศาสนวัตถุ ศาสนสถานที่สำคัญในท้องถิ่น อาคารบ้านเรือน สถานที่ เป็นต้น รวมถึง ด้านนามธรรมที่เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณี อารยธรรมในอดีตที่เกี่ยวข้องกับสถานที่ เพื่อเป็นการพัฒนาองค์ความรู้ที่ยั่งยืน และสุนทรีภาพขึ้นมา โดยเป็นการศึกษาข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับประเพณีท้องถิ่น ล้านนา และชุมชน ศาสนาท้องถิ่น เพื่อให้การสร้างสรรค์ผลงานวิจัยได้ช่วยให้ผู้อยู่อาศัยใน ชุมชนได้ตระหนักถึงคุณค่าของชุมชน ท้องถิ่นที่อยู่อาศัย และเกิดพลังในทางด้านบวกใน การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นแล้วขยายไปถึงประเทศอย่างมีศักยภาพ รวมไปถึงการสร้างสรรค์ งานจิตรกรรมทางพระพุทธศาสนาแบบล้านนามาผสมผสานเข้าด้วยกัน (วิทยา พลวิฑูรย์, 2559: 5-7)

(1) ที่มาของแนวความคิดและแรงบันดาลใจ ในการวิจัยครั้งนี้สามารถ แบ่งออกเป็น 5 ส่วนคือ

(1.1) ศึกษารูปแบบและเนื้อหาจากศาสนสถานต่าง ๆ ศาสนวัตถุ จากอินเทอร์เน็ตและเอกสารตำราวิชาการ หนังสือ ที่เกี่ยวข้องกับสถานที่วิจัย

(1.2) ร่างต้นแบบตามสถานที่สำคัญต่าง ๆ ออกมาในรูปแบบใน ลักษณะที่แตกต่างกันออกไป ในการใช้เวลาสัมผัสจริงกับบรรยากาศในสถานที่นั้น ๆ เพื่อดึงเอาความรู้สึกนึกคิดในจินตนาการออกมา

(1.3) ศึกษาข้อมูลต่าง ๆ จากการร่างภาพต้นแบบและการถ่ายภาพ มารวบรวมเข้าด้วยกัน เพื่อหาโครงสร้างในการจัดองค์ประกอบให้เป็นเอกภาพให้งานมีความสมบูรณ์

(1.4) ศึกษาข้อมูลด้วยการเข้าไปอยู่ไปสัมผัสกับข้อมูลจริงในสถานที่ ทำงานหรือสถานที่ที่มีอิทธิพลทางด้านความคิดที่มีประวัติศาสตร์ล้านนาเกี่ยวข้อง เพื่อเก็บ เกี่ยวเอาอารมณ์ความรู้สึกดังกล่าวมาสร้างให้ผลงานให้เกิดพลังและความรู้สึกที่ศักดิ์สิทธิ์ สงบเย็น ทางด้านจิตใจ รวมไปถึงการเรียนรู้เทคนิคการสร้างสรรค์ลายคำล้านนาธรรมเนียม ประเพณีร่วมสมัย

(1.5) สร้างองค์ความรู้ใหม่ในการรักษาผลงานจิตรกรรมฝาผนังอัต ลักษณ์ลายคำน้ำแต้มล้านนาร่วมสมัยที่เป็นเอกลักษณ์ของล้านนาอย่างแท้จริง และนำมา เรียนรู้โดยตรงให้กับชุมชน สังคม

(2) แนวความคิด (Concept)

การสร้างสรรค์จิตรกรรมฝาผนังอัตลักษณ์ลายคำน้ำแต้มล้านนาร่วมสมัยใน ศาสนสถานสำคัญของชุมชน เทคนิคการสร้างสรรค์ผลงานในครั้งนี้จะมีการจัดวางภาพโดย ไม่มีการแบ่งช่องกันภาพ แต่จะเป็นการรวบรวมร้อยเรียงเรื่องราวให้เป็น 1 เดียว ในเรื่อง ธรรมเนียมประเพณีไทยล้านนา โดยมีเนื้อหา ดังนี้

(2.1) เนื้อหาที่มีความเกี่ยวเนื่องกับ **คัมภีร์พระเจ้าเลียบโลก** เรื่องอดีตชาติ พระเจ้าห้าพระองค์กับประทับรอยพระพุทธรูปบาท ที่ได้รับการแนะนำจากผู้ทรงคุณวุฒิตามข้อ เสนอโครงการวิจัย

(2.2) เนื้อเรื่องโดยรวมจะเป็นธรรมเนียมประเพณี **12 เดือน** ของ ชาวล้านนาร่วมสมัยปัจจุบัน มีการถ่ายทอดตัวละครแบบปัจจุบัน โดยใช้เทคนิคลายคำ โบราณมาผสมผสานกับศาสตร์ใหม่ทางศิลปะ

(2.3) การนำเสนอลักษณะรูปแบบลายคำร่วมสมัย โดยการนำเอาการ

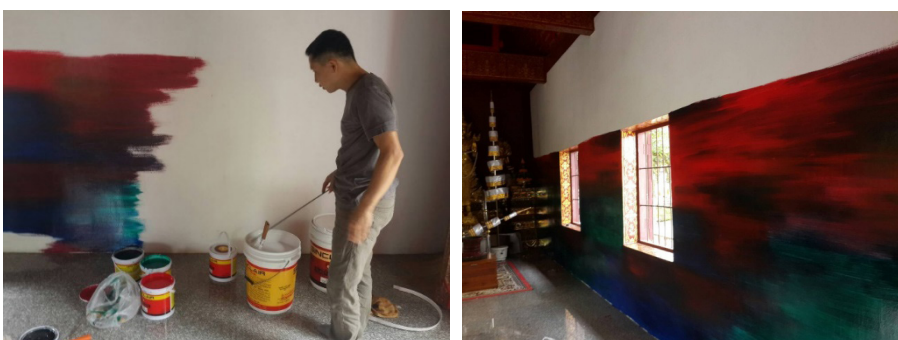
จัดวางองค์ประกอบศิลป์แบบสากลมาประยุกต์ใช้กับเทคนิคลายคำโบราณ มีการจัดวางน้ำหนักของสีพื้น-เข้มอ่อน เกิดเป็นมิติของสีที่น่าสนใจ และการใช้เฉดสีที่มีความหลากหลายทำให้เกิดมิติที่น่าสนใจ เพิ่มการมองเห็นด้วยอารมณ์มีส่วนร่วม

(3) การสร้างสรรค์ผลงาน

ผู้วิจัยได้สร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมบนผนังด้านซ้าย ขวา โดยการวาดภาพจิตรกรรมผลงานในพระวิหารให้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน มีส่วนบนและส่วนล่าง เนื้อหาของส่วนล่างจะเป็นเนื้อหาเกี่ยวกับประเพณี 12 เดือน ทั้งหมด ส่วนด้านบนผนังจะเป็นเรื่องของคัมภีร์พระเจ้าสิบโลก เรื่องอดีตชาติพระเจ้าห้าพระองค์ประทับรอยพระพุทธบาทให้มีมิติและบรรยากาศของสีที่แตกต่างกันออกไป

(4) ขั้นตอนการทำพื้นลงสีพื้นหลัง และการแกะแม่พิมพ์ลายคำ

ผู้วิจัยทำพื้นผนังด้วยการทาสีรองพื้น ขัดด้วยกระดาษทรายให้ผิวเรียบเหมาะสำหรับการเขียนงานจิตรกรรม จากนั้นทำการลงสีส่วนที่เป็นพื้นหลัง (BACK-GROUND) กำหนดน้ำหนักของสีโดยรวมเป็นน้ำหนักเข้ม โดยการใช้โครงสีภาพรวมที่สดใสและมีน้ำหนักที่ผสมเข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดมิติและความเคลื่อนไหวมีความลึก หรือการมองจากใกล้ไปไกลสายตามากขึ้น ทำพื้นผิวของสีให้ผสมสีเข้าด้วยกัน ใช้อุปกรณ์ลูกกลิ้งทาสีทับกันไปมาตามมิติของสีที่เกิดขึ้น เพื่อให้สีมีลักษณะของการทับของสีและใช้สีที่เป็นฉาบดั้งเดิมของล้านาคือสีแดง สีดำ มามีส่วนร่วมในเนื้อสี จนเกิดเป็นพื้นผิวฉากหลังที่น่าสนใจ รวมไปถึงขั้นตอนการแกะแม่พิมพ์ลายคำฉลุแบบใหม่

ภาพที่ 1 แสดงลักษณะการลงสีพื้นฉากหลังในพระวิหารเจ้าดารารัศมี

ภาพที่ 2 การทำภาพร่างสเก็ตช์ต้นแบบ และแกะแบบที่จะนำไปเป็นแนวทางในการ
สร้างสรรค์งานวิจัย (บนกระดาษ และแผ่นพลาสติกใส)

(5) ผลงานสร้างสรรค์

ภาพที่ 3 วางแผ่นแม่พิมพ์ลายคำที่ได้แกะแบบออกมาแต่ละจุดที่กำหนดไว้ และทำการประคบทอง (ขั้นตอนนี้ต้องวางแผนปั๊มให้แม่นยำ เพราะกระบวนการนี้ต้องชำนาญและมีประสบการณ์)

ภาพที่ 4 การเพิ่มเติมเนื้อหางานสร้างสรรค์ที่มีพื้นที่จำกัด โดยการตกแต่งด้วยพู่กัน

ภาพที่ 5 ภาพผลงานการสร้างสรรคงานจิตรกรรมฝาผนังลายค่าน้ำแต้มล้านนาร่วมสมัย
ด้านข้างพระประธาน

ภาพที่ 6 ภาพผลงานการสร้างสรรคงานจิตรกรรมฝาผนังลายค่าน้ำแต้มล้านนาร่วมสมัย
ด้านข้างซ้าย-ขวา

ภาพที่ 7 ผลงานสร้างสรรค์งานจิตรกรรมฝาผนังลายคำน้ำแต้มล้านนาร่วมสมัยแบบสมบูรณ

(6) การวิเคราะห์ผลงาน

(6.1) เนื้อหา เป็นเนื้อหามีความเกี่ยวเนื่องกับคัมภีร์พระเจ้าเลียบโลก เรื่องอดีตชาติพระเจ้าห้าพระองค์กับประทับรอยพระพุทธรูป และประเพณี 12 เดือนของชาวล้านนาร่วมสมัยปัจจุบัน สอดแทรกภูมิทัศน์ของชุมชน วิถีชีวิตชุมชน คติความเชื่อ ศิลปะวัฒนธรรมประเพณีวิถีชีวิต สภาพสิ่งแวดล้อม อาคารบ้านเรือน สถาปัตยกรรมทางศาสนาและชุมชนของดินแดนล้านนา

(6.2) รูปแบบ นำเสนอลักษณะรูปแบบลายคำร่วมสมัย โดยการนำเอาการจัดวางองค์ประกอบศิลป์แบบสากลมาประยุกต์ใช้กับเทคนิคลายคำโบราณ มีการจัดวางน้ำหนักของสีพื้น-เข้มอ่อน เกิดเป็นมิติของสีที่น่าสนใจ และการใช้เฉดสีทองที่มีความหลากหลาย ความเข้ม อ่อน ตึ้น ลึก ของสีให้เกิดมิติที่น่าสนใจ เพิ่มการมองเห็นด้วยอารมณ์มีส่วนร่วม

(6.3) เทคนิค ใช้ทองคำเปลว 100 % และสีอะคริลิก ที่ได้มาตรฐานรับรองคุณภาพ ผู้วิจัยใช้เทคนิคร่างภาพต้นแบบ แล้วทำการแกะแบบโดยใช้แผ่นพลาสติกใส จากนั้นนำแบบพ่นกาวบาง ๆ วางทาบบนผนังตามตำแหน่งที่กำหนดไว้ แล้วจึงประคบน้ำทองและสีอื่น ๆ ลงบนแบบ เกิดเป็นลวดลายต่าง ๆ ลงบนพื้นผนังให้เหมาะสมกับเทคนิคผู้วิจัย และมีการเพิ่มเติมด้วยการเขียนสีอะคริลิกตกแต่งในส่วนประกอบอื่นเพิ่มเติม เน้นเป็นบางส่วนที่สำคัญเล็กๆ เช่น จุดเด่นตัวละครสำคัญ ดวงตา ปาก คิ้ว ลวดลายผ้า เป็นต้น เพื่อต้องการให้เห็นตัวละครมีความสมบูรณ์ขึ้น

(7) การวิเคราะห์องค์ประกอบผลงานทั้งหมดตามหลักทัศนธาตุ

(7.1) จุด เกิดขึ้นในผลงานเป็นเรื่องของเทคนิคผู้วิจัย ในผลงานที่ชัดเจนที่สุดคือจุดที่เป็นกลุ่มดวงดาว ดอกไม้ร่วง ทำให้เกิดความระยิบระยับ และจุดที่เรียงร้อยต่อกันเพื่อขับเน้นส่วนสำคัญของตัวภาพ

(7.2) เส้น การวิเคราะห์ทัศนธาตุในผลงานที่สร้างสรรค์เรื่องเส้น เส้นมี 2 ลักษณะ 1) เส้นที่เกิดจากการทำพื้นหลัง การผสมผสานกันของสีจากด้านล่างลงสู่ด้านบน ให้ความรู้สึกอิสระมีชีวิตชีวา เคลื่อนไหวไปตามธรรมชาติ 2) เส้นที่เกิดจากรูปทรงภาพในภาพ เช่น เส้นสีเทา ภาพคน ก้อนหิน เจดีย์ บ้าน ศาลา เป็นต้น เป็นเส้นที่อิสระตามรูปทรงธรรมชาติ เส้นภายในภาพมีความประสานกลมกลืนกัน ทำให้งานมีเอกภาพ เมื่อเส้นทั้ง 2 ลักษณะมาทับซ้อนกันทำให้ภาพน่าดู น่าค้นหา น่าสนใจ ช่วยกระตุ้นให้ผู้ดูเกิดจินตนาการ ในการสร้างสรรค์ผลงานที่เกิดมาจากลายเส้นเป็นสำคัญ

(7.3) รูปทรง ภายในภาพส่วนใหญ่เป็นรูปทรงตามธรรมชาติ มีรูปทรงเรขาคณิตในส่วนที่เป็นตัวอาคาร เจดีย์ ศาลา มีการสร้างรูปหินผา ต้นไม้ คน ที่ให้เกิดขึ้นสัมพันธ์กับเนื้อหาของภาพในด้านประเพณีล้านนา วิถีชีวิตคนล้านนา ภาพในภาพมีรูปทรงที่หลากหลาย และมีขนาดเล็ก กลาง และใหญ่ ทำให้ภาพมีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น และรูปทรงภายในภาพสามารถกลมกลืนเป็นภาพเดียวกันสร้างความรู้สึกประทับใจในผลงานสร้างสรรค์

(7.4) พื้นผิว การวิเคราะห์ทัศนธาตุในผลงานที่สร้างสรรค์เรื่องพื้นผิว มี 2 ส่วน 1) พื้นผิวที่เกิดจากการทำพื้นหลังของภาพ เป็นร่องรอยการผสมผสานของสี 2) พื้นผิวที่เกิดจากรูปทรง เช่น พื้นผิวของก้อนหิน คน บ้าน ศาลา เจดีย์ ช่วยสร้างให้เกิดความสมจริงตามธรรมชาติของวัตถุนั้นๆ รูปทรงที่เป็นจุดเด่นใช้พื้นผิวที่เรียบแตกต่างจากส่วนอื่น เพื่อให้เกิดความโดดเด่น เมื่อพื้นผิวทั้ง 2 ส่วน มาทับซ้อนกัน เกิดการประสานสัมพันธ์ทำให้งานมีความน่าสนใจเกิดอารมณ์ความรู้สึกช่วยสร้างจินตนาการให้แก่ผู้ดูผู้ชม

(7.5) สี ผู้วิจัยใช้สีวรรณะร้อนให้ความรู้สึกตื่นตา มีพลังอบอุ่น สนุกสนาน และดึงดูดความสนใจได้ดี โครงสีร้อนนี้สภาพโดยรวมจะมีความกลมกลืนของสีมาก ควรมีสีเย็นมาประกอบบ้างทำให้ภาพมีความน่าสนใจมากขึ้น จะอยู่ในส่วนด้านล่าง ภาพเป็นส่วนใหญ่ อยู่บริเวณด้านล่างของผนังซ้าย-ขวา และสีโทนเย็นที่ประกอบด้วยสีเขียว เหลือง สีเขียว สีเขียวน้ำเงิน สีนํ้าเงิน และสีม่วงน้ำเงิน โครงสีเย็นให้ความรู้สึกในภาพ สงบ ลึกกลับ เยือกเย็น ในทางจิตวิทยาสีเย็นมีความสัมพันธ์กับความรู้สึกหดหู่ เศร้า โครงสีเย็นควรมีสีร้อนแทรกบ้างจะทำให้ผลงานดูน่าสนใจมากขึ้นจะอยู่ในส่วนด้านบนภาพเป็นส่วนใหญ่

(7.6) พื้นที่ว่าง พื้นที่ว่างช่วยสร้างให้ส่วนที่เป็นจุดเด่นของงานชัดเจนขึ้น และทำให้ภาพดูมีมิติ ไม่อึดอัดจนเกินไป และแสดงทิศทางของแสงที่สาดส่องผ่านกระทุรูปทรงต่าง ๆ ในผลงาน ถือเป็นสิ่งสำคัญมากเช่นกัน เพราะจะช่วยให้เกิดความสว่างขึ้นมาในผลงาน ในบางจุดที่ต้องการเน้นเฉพาะ

2) การจัดกิจกรรมการถ่ายทอดความรู้แก่ชุมชนอย่างมีส่วนร่วม

ผู้วิจัยการดำเนินถ่ายทอดองค์ความรู้ หรือถอดบทเรียนจากการจัดกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้เรื่องการสร้างสรรคงานจิตรกรรมฝาผนัง “อัตลักษณ์ลายค่าน้ำแถมทางธรรมนิยมประเพณีล้านนาสู่งานศิลปกรรมร่วมสมัย” ในครั้งนี้ ทางทีมงานวิจัยได้รวบรวมองค์ความรู้ที่ทีมวิจัยได้สังเคราะห์ออกมาให้เหมาะสมกับผู้เรียนที่ได้เรียนรู้โดยตรง และได้สร้างผลงานออกมาสู่สาธารณชน และพร้อมกับพัฒนาตนเองและผู้เรียนรู้ไปสู่การสร้างสรรค

ศิลปกรรมล้านนายุคใหม่ และเป็นการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นล้านนาอย่างมีส่วนร่วมหลากหลายกิจกรรม เพื่อปลูกฝังความรักในงานศิลปะ วัฒนธรรมต่อพระพุทธศาสนา และปลูกจิตสำนึกความรักในศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น และสร้างแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์งานศิลปกรรมล้านนาที่เป็นเอกลักษณ์ล้านนาโดยตรง

ภาพที่ 8 การจัดกิจกรรมการสอนและแนะนำความรู้เทคนิค“การเรียนรู้ลายค่าน้ำแต้มทางธรรมนิยมประเพณีล้านนาร่วมสมัย” และกิจกรรมสร้างศิลปป็นรุ่นใหม่ในโครงการวิจัย

ภาพที่ 9 การจัดกิจกรรมการสอนและแนะนำความรู้เทคนิค“การเรียนรู้ลายค่าน้ำแต้มทางธรรมนิยมประเพณีล้านนาร่วมสมัย” และกิจกรรมสร้างศิลปะปูนรุ่นใหม่ในโครงการวิจัย

ภาพที่ 10 การจัดกิจกรรมการสอนและแนะนำความรู้เทคนิค “การเรียนรู้ลายค่าน้ำแต้มทางธรรมนิยมประเพณีล้านนาร่วมสมัย” และกิจกรรมสร้างศิลปินรุ่นใหม่ในโครงการวิจัย

และจากการสร้างสรรค์งานวิจัยชิ้นนี้ ผู้วิจัยได้รับเสนอให้ไปจัดนิทรรศการ การจัดการองค์ความรู้ในการสร้างสรรค์งานศิลป์ในด้านการวิจัยที่เป็นรูปแบบงานด้านจิตรกรรมฝาผนังที่เกี่ยวข้องด้วยพระพุทธศาสนา และได้นำเสนอต่อคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอกและภายในองค์กร และได้รับรางวัลการนำเสนอผลงานการจัดการเรียนรู้ในระดับ “ดีเลิศ” ณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผ่านระบบ ZOOM และการจัดนิทรรศการออนไลน์ (Virtual Exhibition)

ภาพที่ 11 คณะนักวิจัยได้อธิบายถึงการจัดการองค์ความรู้ให้กับผู้บริหารสถานศึกษา
ต่างๆ และสาธิตการถ่ายทอดจากผู้ทำวิจัยสู่บัณฑิต นักศึกษา และบุคคลทั่วไป

อภิปรายผล

1) การสร้างสรรค์งานจิตรกรรมฝาผนัง “อัตลักษณ์ลายค่าน้ำแต้มทาง
ธรรมเนียมประเพณีล้านนาสู่งานศิลปกรรมร่วมสมัย” ในการถ่ายทอดใช้วิธีการปั้นลานคำ
น้ำแต้มที่ร่วมสมัย ซึ่งสรุปผล ดำริห์กุล (2544: 35) ได้กล่าวไว้ในเรื่องเทคนิคการทำลายคำ
ล้านนา ว่า แบบแผนของงานประดับลวดลายภาพต้นศรีมหาโพธิ์ภายในอาคารทางศาสนา
ล้านนานั้น มีหลักฐานเก่าสุดปรากฏอยู่ที่วิหารน้ำแต้ม ในราวต้นพุทธศตวรรษที่ 22 ลักษณะ

เป็นงานลายคำประดับผนังปูนท้ายวิหารเป็นภาพต้นศรีมหาโพธิ์ จำนวน 3 ต้น มีกิ่งก้านสาขาอย่างงดงาม ตอนบนเบื้องซ้ายจะมีพระจันทร์ (เทพบนสวรรค์ชั้นจาตุมหาราช เป็นผู้ให้แสงสว่างแก่โลกในเวลากลางคืน มีเส้นทางโคจรเป็นทักษิณาวรรตรอบเขาพระสุเมรุ) และเบื้องขวาเป็นภาพพระอาทิตย์ (เทพบนสวรรค์ชั้นจาตุมหาราช เป็นผู้ให้แสงสว่างแก่โลกในเวลากลางวัน โดยโคจรเป็นทักษิณาวรรตรอบเขาพระสุเมรุ) อันเป็นสัญลักษณ์ของจักรวาลสอดแทรกด้วยภาพนก หรือหงส์บิน และมีเทวดากระทำอัญชลีพร้อมช่อดอกไม้ประกอบอยู่ทั้งสองข้าง จิตรกรรมลายคำ จึงเป็นรูปแบบหนึ่งของงานลงรักปิดทอง ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของศิลปะล้านนา นอกจากนี้ ในปัจจุบันก็มีการใช้เทคนิคใหม่ ซึ่งจากผลการศึกษาในเชิงศิลปะ ดังที่ ศศิธร ขำฤทธิ์ (2552: จ) กล่าวว่า ลายคำ ในความหมายของศิลปกรรมล้านนา คือ ลวดลายที่ประดับตกแต่งสิ่งของเครื่องใช้ อาคารสถานที่ด้วยทองคำเปลว มีลวดลายสีทองบนพื้นสีแดงหรือดำ หากดูแต่ผิวเผินแล้วจะเห็นเป็นเพียงลวดลาย 2 มิติ ที่ใช้วิธีการประดับลวดลายโดยการฉลุแบบแล้วปิดทองคำเปลว ซึ่งเป็นวิธีการที่นิยมใช้กันโดยทั่วไป แต่แท้จริงแล้วการประดับตกแต่งลายคำของล้านนานั้น มีวิธีการแบบอื่นที่ต่อเนื่องจากการฉลุแบบดั้งเดิม หรือใช้วิธีการที่แตกต่างไป มีความสอดคล้องกับการเรียนรู้คุณค่าของลายคำล้านนา ลิปิกร มาแก้ว (2558: 25) กล่าวว่า ลายคำล้านนานั้นเป็นกระบวนการวิธีการที่สำคัญอีกแบบหนึ่งที่สามารถบ่งบอกถึงคติความเชื่อ ความศรัทธาในพุทธศาสนาของคนล้านนาผ่านกรรมวิธีการสร้างสรรค์ศิลปะ ในงานช่างตลอดจนการแสดงออกความรู้สึกนึกคิดและการสัมพันธ์กับสังคม วัฒนธรรม อีกทั้งความสำคัญทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีจากบริบทของสังคมล้านนาในแต่ละยุคสมัย

2) การจัดกิจกรรมแกะลายคำน้ำแต้มในการเรียนรู้ด้านศิลปศึกษาแก่เยาวชนและประชาชน ประกอบด้วย อุปกรณ์และขั้นตอนการสร้างสร้งงานลายคำล้านนา กิจกรรมแกะลายคำในการเรียนรู้ด้านศิลปศึกษา และกิจกรรมแกะลายคำในการเรียนรู้เพื่อการบริการวิชาการแก่สังคมและทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม เป็นรูปแบบศิลปะผสมผสานในเชิงรูปธรรม (Realistic Art) และเชิงนามธรรม (Abstract Art) และกึ่งรูปกึ่งนาม (Semi Abstract Art) ในลักษณะจิตรกรรมไทยแบบร่วมสมัย (Thai Contemporary Painting) มานิตย์ ไกรฤทธิ์ (2559: ค) และสอดคล้องกับ สุรชาติ เกษประสิทธิ์ (2560: 12) พบว่า นอกจากเป็นกระบวนการสร้างสรรค์ที่แสดงให้เห็นถึงการบูรณาการเข้าด้วยกันระหว่างทัศนศิลป์ (Visual Arts) กับกวีนิพนธ์ (Poetry) อย่างมีเอกภาพแล้ว ยังเป็นเครื่องประจักษ์ชัดว่า “ศิลปะเป็นภาษาแห่งความคิด หรือภาษาแห่งความหมาย” กับ “ศิลปะเป็นภาษา

แห่งความงาม” สามารถนำมาการบูรณาการผสมผสานกันเพื่อใช้เป็นเครื่องมือหรือพาหะแห่งความคิดที่บัญญัติขึ้น (Concept) เป็นสำคัญ จนกลายเป็นการพัฒนาและเชื่อมโยงต่อยอดเกิดความก้าวหน้าการสร้างสรรค์ศิลปะ ให้แปลกใหม่อย่างมีคุณค่าทางสุนทรียภาพและมีอัตลักษณ์ที่พิเศษเฉพาะตัวออกไป หลังจากนั้น จึงนำไปสู่กิจกรรมถ่ายทอดองค์ความรู้ที่มีประโยชน์ในการพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นที่สำคัญของประเทศไทยแบบมีส่วนร่วมกับชุมชน 1 แห่ง คือ กิจกรรมถ่ายทอดงานศิลปสู่วิถีพุทธ จำนวน 9 กิจกรรมถือเป็นการต่อยอดงานศิลปะสู่ชุมชนต่อไป

องค์ความรู้จากงานวิจัย

องค์ความรู้สำคัญที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้คือองค์ความรู้ในการรักษาการสร้างงานลายคำของล้านนาแบบโบราณและการนำองค์ความรู้เดิมนั้นมาต่อยอดสร้างสรรค์เป็นผลงานจิตรกรรมลายคำแบบร่วมสมัย จนเกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่ในการสร้างสรรค์งานลายคำในรูปแบบใหม่ที่ยังคงมีกลิ่นอายของล้านนาอยู่อย่างเต็มเปี่ยม

ภาพที่ 10 องค์ความรู้จากงานวิจัย

สรุป

การศึกษาวิจัยเรื่อง การสร้างสรรค์งานจิตรกรรมฝาผนัง “อัตลักษณ์ลายค่าน้ำแต้มทางธรรมนิยมประเพณีล้านนาสู่งานศิลปกรรมร่วมสมัย” มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างสรรค์จิตรกรรมฝาผนังให้ได้องค์ความรู้ใหม่ในการรักษาผลงานจิตรกรรมฝาผนังอัตลักษณ์ลายค่าน้ำแต้มล้านนาร่วมสมัยที่เป็นเอกลักษณ์ของล้านนาอย่างแท้จริงและเพื่อจัดกิจกรรมถ่ายทอดองค์ความรู้การสร้างสรรค์งานจิตรกรรมแบบร่วมสมัยที่มีประโยชน์ในการพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นที่สำคัญของประเทศไทยแบบมีส่วนร่วมกับชุมชน โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงพัฒนาร่วมกับกลุ่มประชาชนชุมชนวัดพระพุทธรบาทสี่รอย ตำบลสะลวง อำเภอแมริม และประชาชนในจังหวัดเชียงใหม่

ผลงานในการสร้างสรรค์งานจิตรกรรมครั้งนี้ ได้แก่ จิตรกรรมฝาผนังพระวิหารเจ้าดารารัศมี วัดพระพุทธรบาทสี่รอย ตำบลสะลวง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ พื้นที่ 2 ด้าน รวมทั้งสิ้น ประมาณ 70 ตร.ม. รูปแบบการสร้างสรรค์ผลงานจะมีการถ่ายทอดตัวละครแบบปัจจุบัน โดยการใช้เทคนิคลายคำโบราณมาผสมผสานกับศาสตร์ใหม่ทางศิลปะ

ผู้วิจัยมีที่มาและแรงบันดาลใจจาก เป็นเนื้อหาที่มีความเกี่ยวเนื่องกับคัมภีร์พระเจ้าสิบโลก เรื่องอดีตชาติพระเจ้าห้าพระองค์กับประทับรอยพระพุทธรบาท และธรรมนิยมประเพณี 12 เดือนของชาวล้านนาร่วมสมัยปัจจุบัน สอดแทรกภูมิทัศน์ของชุมชนวิถีชีวิตชุมชน คติความเชื่อ ศิลปะวัฒนธรรมประเพณีวิถีชีวิต สภาพสิ่งแวดล้อม อาคารบ้านเรือน สถาปัตยกรรมทางศาสนาและชุมชนของดินแดนล้านนา นำเสนอลักษณะรูปแบบลายคำร่วมสมัย โดยการนำเอาการจัดวางองค์ประกอบศิลป์แบบสากลมาประยุกต์ใช้กับเทคนิคลายคำโบราณ มีการจัดวางน้ำหนักของสีพื้น-เข้มอ่อน เกิดเป็นมิติของสีที่น่าสนใจ และการใช้เฉดสีทองที่มีความหลากหลาย ความเข้ม อ่อน ตัน ลึก หนา บาง ของสีทอง ให้เกิดมิติที่น่าสนใจ เพิ่มการมองเห็นด้วยอารมณ์มีส่วนร่วม

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้จัดกิจกรรมถ่ายทอดในการพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น และผู้วิจัยได้นำองค์ความรู้จากการคิดค้นสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมฝาผนังชุดนี้ออกไปเผยแพร่เป็นประโยชน์ต่อสังคมอย่างกว้างขวาง เพื่อพัฒนาและส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้านจิตใจ ให้ละเอียดอ่อนไหว พัฒนาการสื่อสารคุณค่าของความคิดสร้างสรรค์ใหม่ทางศิลปะอันจะพานำความเจริญ สู่สังคมในอุดมคติ ที่ดีงามในอนาคต และช่วยการสานต่อผลงานการสร้างสรรค์งานศิลป์ให้เป็นหลักทางวิชาการต่อไป

บรรณานุกรม

- มานิตย์ โกวฤทธิ์. (2559). การสร้างสรรค์งานจิตรกรรมฝาผนังประเพณีวัฏจักรชีวิตรอบปี
ของคนถิ่นล้านนา (หมายเลข 2). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการ
วิจัยแห่งชาติ.
- ลิปิกร มาแก้ว. (2558). ลายคำ น้ำแต้ม. เชียงใหม่: โฮงเฮียนสืบสานภูมิปัญญาล้านนา.
- วิทยา พลวิฑูรย์. (2562). “ลายคำล้านนาความงามที่ยังมีลมหายใจ”. ร่มพยอม วารสาร
สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 21(1), 5-7.
- วิลาวัณย์ เสวตเศรณี. (2556). การอนุรักษ์และการจัดการพุทธศิลป์. เชียงใหม่: เชียงใหม่นิวส์.
- ปรีชา เกาทอง. (2557). “แนวทางการวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้ด้านการสร้างสรรค์ศิลปะ
วิชาการ”. วารสารสมาคมนักวิจัย. 19(2), 5.
- สุรชาติ เกษประสิทธิ์. (2560). ทศศิลป์กวีพรรณนัปรากฏการณ์แห่งจิต จากฟิลิกส์ค
วอนต์ถึงพุทธธรรม. นเรศวรวิจัย: วิจัยและนวัตกรรมกับการพัฒนาประเทศ.
- สุรพล ดำริห์กุล. (2544). ลายคำล้านนา. กรุงเทพมหานคร: เมืองโบราณ.
- สุรพล ดำริห์กุล. (2539). งานศิลปกรรมลายคำประดับอาคารทางศาสนาล้านนา. ภาค
วิชาศิลปะไทย คณะวิจิตรศิลป์: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.